

Francka Zupančič:

Naravoslovje v sobi.

Naravoslovje že poznate. Marsikateri izmed vas ima v izpričevalu zaznamovan napredek v njem s »prav dobro«. V šoli ste torej že videli razne poizkuse in čuli ste tudi o mnogih prirodnih zakonih. Toda, kadar ste doma v topli sobi ali v kuhinji pri materi, tedaj se vršé tudi okrog vas vsakovrstni dogodljaji, ki jih sicer vidite, a jih čisto ne razumete in jih tudi nič ne preizkujete.

Kolika zmeda nastane — na primer — v kuhinji, če skipi toli drago mleko! Zakaj skipi? Toplota raztegne vsa telesa. In mleko je — no, kakšno telo? — — »Kapljevina« — pravite. In ker se je raztegnilo vsled toplote, zato je skipelo.

Obroček na štedilniku je postal naenkrat prevelik, ker se je tudi raztegnil vsled toplote.

Vratca pri peči imajo lesen ročaj, sicer bi se ubogi prsti premnogokrat opekli. Zakaj? Ker je les slab prevodnik toplote, in ker železo, ki se naglo segreje, le počasno prevaja toploto po lesenem držaju. Lopatice, burkle, likalnik imajo vsi lesene roče.

V sobi zakurijo mati peč. A toplote ni kar nič poznati, kar nič čutiti. Zakaj ne? Mati so pozabili odpreti v sobi okno in jo prezračiti, da bi prišel z zrakom v sobno peč kisik. Slabemu zraku prejšnjega dne manjka namreč kisik. Tega smo vdihali, in zato se ogenj »kuja«. Vsak ogenj rabi neobhodno kisika, da gori, ker kisik pospešuje gorénje.

Vzemimo konček sveče. Pritrdimo jo na kos lepenke in prižgimo. Plamenček bo zaplapolal ve-

selo. In zdaj vzemimo pollitersko steklenico. Kaj je v njej? Jurček pravi: »Prazna je.« — Ali je res? — Ne! Z zrakom je napolnjena. Ali pa zraka ne vidimo? Ne, ker je v tako majhnem prostoru zrak neviden. Vsak zrak pa sestoji iz kisika in dušika. — Poveznimo zdaj steklenico čez plamen. Gori še kratek čas dalje, a ne dolgo. Polagoma se porabi ves kisik iz zraka, in preostali dušik pogasi naposled plamen. — Prezračimo torej vedno sobe, preden zakurimo peč! Nele ogenj rabi kisika, ampak tudi ljudem je za dihanje neobhodno potreben.

Minka je polila včeraj kozarec vode po tleh. Potem je pa zbežala, ker se je bala matere. Danes je pa luža izginila s tal. Ali so jo mar pritlikavci izpili čez noč? Ne! Tu se je uveljavil prirodni zakon. Kapljevine izhlapé, to se pravi: izpremené se v vodne hlape (sopare). Čim večje je površje, tem hitreje izhlapé.

Danes je bil zunaj dež. Čisto premočeni ste prišli domov, in skrbna mati sušé pri peči vaša oblačilca. Zakaj li? Obleka se suši tem hitreje na toplem, ker tudi toplota pospešuje hlapenje. Le tudi razgrnite jo!

Doma je »žehta«. Vsepolno je dela. Vreme pa ugodno: solnce sije toplo. Treba bo hiteti, da se na zraku izožešeno perilo posuši. Malce pa veje veter. Tudi veter pospešuje hlapenje — odnaša namreč mokrino raz perilo.

Ostanimo še malce v sobi. Na peči imate posodo z vodo. Zakaj li? Da ostane zrak bolj moker, ker suh zrak je škodljiv. Boli v njem glava.

Za danes naj vam bo dovolj teh par žličk modrosti iz naravoslovja. Iščite prilično še sami takih pojavov, saj pod domačo streho ne manjka naravoslovnih dokazov.